

บทความพิเศษ

๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑...๑๑๓ ปี หอสมุดแห่งชาติ

กนกอร ศักดาเดช^๑

Kanok-on Sakdodate

บทคัดย่อ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการหอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ก่อนที่หอสมุดแห่งชาติจะครบรอบ ๑๑๓ ปี วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ต้นศตวรรษที่ ๒ แห่งการพัฒนาจากหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครเป็นหอสมุดแห่งชาติ ในศตวรรษที่ ๒ นี้มีการปรับปรุงและพัฒนาอาคารสถานที่ ระบบการจัดเก็บและบริการครั้งใหญ่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๖๐ มีการรื้อถอนอาคารเดิมและก่อสร้างอาคารใหม่สูง ๕ ชั้นเพิ่มอีกหนึ่งอาคาร เปิดให้บริการวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ และต่อเนื่องด้วยการปรับปรุงอาคารเดิมที่เปิดให้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ แล้วเสร็จเปิดให้บริการวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นหอสมุดแห่งชาติมิติใหม่ ที่พร้อมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดสรรพื้นที่รองรับสังคมดิจิทัลที่ผสมผสานได้อย่างเหมาะสม เชื่อมต่อทั้งของเก่าและของใหม่ได้อย่างลงตัว มีระบบห้องสมุดดิจิทัล D-Library บริการสารสนเทศแบบเนื้อหาเต็มผ่านเครือข่าย มีบริการข้อมูลข่าวสารและอ่านหนังสือผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสมาร์ทโฟนทั้ง IOS และ Android รวมถึงการเปิดให้บริการห้องสมุดอัจฉริยะ (NLT SMART LIBRARY) ระหว่างเวลา ๐๗.๐๐ น. – ๒๐.๓๐ น. และเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโครงการห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e Library) ปีที่ ๑๑๓ หอสมุดแห่งชาติจึงเป็น “ชุมทรัพย์แห่งปัญญา” ของคนไทยทั้งประเทศเพื่อสังคมดิจิทัลตามนโยบายประเทศไทย ๔.๐

คำสำคัญ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หอสมุดแห่งชาติ

^๑ ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

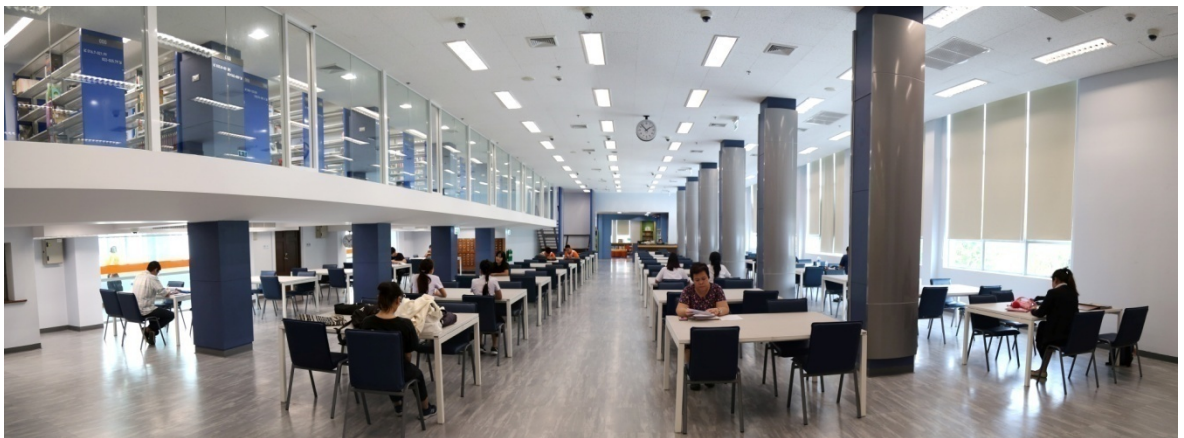
ภาพที่ ๑ หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร

๑๑๓ ปีเป็นต้นศตวรรษที่ ๒ ของหอสมุดแห่งชาติ เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงสถาปนา “หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร” เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๘ และสืบทอดมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๗๖ จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “หอสมุดแห่งชาติ”

เมื่อเริ่มเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒ หอสมุดแห่งชาติได้มีการปรับปรุงและพัฒนาอาคารสถานที่ ระบบการจัดเก็บและบริการครั้งใหญ่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๖๐ แผนงานระยะยาวเป็นเวลาร่วม ๑๐ ปี เริ่มด้วยการรื้อถอนอาคารเดิมคือ อาคารวชิรญาณ (อาคาร ๒) และอาคาร ๓ เพื่อก่อสร้างอาคารใหม่สูง ๕ ชั้น บนพื้นที่เดิมที่รื้อถอน การก่อสร้างอาคารใหม่เริ่มวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ แล้วเสร็จวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ เปิดให้บริการประชาชนวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ จากนั้นหอสมุดแห่งชาติได้เริ่มแผนการปรับปรุงอาคารเดิมที่เปิดให้บริการประชาชนมายาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ และได้รับ

ภาพที่ ๒ อาคารหอสมุดแห่งชาติหลังใหม่

ภาพที่ ๓ อาคารเดิมหลังการปรับปรุง

งบประมาณผูกพันปีงบประมาณ ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐ เริ่มการปรับปรุงอาคารเดิมตั้งแต่วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ แล้วเสร็จวันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ในวาระการปรับปรุงหอสมุดแห่งชาติยังคงมีนโยบาย เปิดให้บริการประชาชนให้ดีที่สุดเท่าที่จะดำเนินการได้ ด้วยข้อจำกัดหลายประการหอสมุดแห่งชาติได้วางแผน การบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศและวางแผนการบริการทั้งหมดบนพื้นที่อาคารใหม่เพื่อรองรับ การบริการ มีการปรับแผนการบริการและการขนย้ายสิ่งพิมพ์ในระหว่างปรับปรุงอาคารเดิมหลายครั้งเพื่อให้ การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและอำนวยความสะดวกประชาชนที่มาใช้บริการ นอกจากการบริหารจัดการ ทรัพยากรสารสนเทศและการบริการแล้ว หอสมุดแห่งชาติยังได้วางแผนด้านมิตินำเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ในการดำเนินงานห้องสมุด และให้ความสำคัญกับการอ่านหนังสือผ่านเครือข่าย จึงต้อง เร่งรัดการดำเนินงานเพื่อให้ทันกับบริบทความท้าทายจากหอสมุดแห่งชาติประเทศอาเซียนที่มีบางแห่ง ดำเนินการไปแล้ว และกำลังจะพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของภูมิภาค หอสมุดแห่งชาติประเทศไทยต้องเดิน หน้าฝ่าอุปสรรคเนื่องจากใช้งบประมาณจำนวนมากในการปรับปรุงอาคารจึงหาวิธีการดำเนินงานโดยยึดหลัก ประสิทธิภาพสูงที่สุด เริ่มจากวิเคราะห์ศักยภาพองค์กร และแหล่งทุน ได้ต้นทุนราคาถูกโดย ความสามารถของบุคลากรผสมผสานกับการนำโปรแกรมระบบเปิดมาพัฒนาระบบห้องสมุดดิจิทัลและ เว็บไซต์โดยขอใช้เครื่องมือข่ายของสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ปัจจุบันคือ สำนักงานพัฒนารัฐบาล ดิจิทัล ผลจากการพัฒนาหอสมุดแห่งชาติได้ระบบห้องสมุดดิจิทัล D-Library แล้วเสร็จทันการเข้าร่วม เป็นส่วนหนึ่งของ ASEAN Digital Library ที่เป็นความร่วมมือระหว่างหอสมุดแห่งชาติอาเซียน ปัจจุบันห้องสมุดดิจิทัล D-Library ของหอสมุดแห่งชาติมีทรัพยากรมากกว่า ๑๒,๐๐๐ รายการ

ภาพที่ ๔ ห้องสมุดดิจิทัล D-Library ของหอสมุดแห่งชาติ

นอกจากนี้ยังได้มีการปรับระบบจัดเก็บและบริการ เอกสารโบราณ และมวลทรัพยากรสารสนเทศหายากทุกประเภท ได้แก่ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ สื่อโสตทัศน ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้สามารถรองรับความต้องการในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ หอสมุดแห่งชาติได้เปิดให้บริการครบวงจรทุกมิติภายหลังการแล้วเสร็จของแผนพัฒนาหอสมุดแห่งชาติ ปลายปีที่ ๑๑๒ จึงเป็นปีที่หอสมุดแห่งชาติมีความพร้อมเต็มที่ทั้งอาคารสถานที่ บุคลากร เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมที่นำมารองรับการดำเนินงานและเดินทางพัฒนาการบริการเพื่อสนับสนุนนโยบายประเทศไทย ๔.๐ เสริมสร้างศักยภาพของคนไทยและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการภาครัฐด้วยบริการที่หลากหลาย หอสมุดแห่งชาติจัดให้มีการบริการที่ผสมผสานทั้งของเก่าและของใหม่ได้อย่างเหมาะสม ทรัพยากรสารสนเทศหายากทุกประเภทมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ และมีการนำมาจัดทำเป็นดิจิทัลอ่านได้ผ่านห้องสมุดดิจิทัล D-Library มีบริการข้อมูลข่าวสารและอ่านหนังสือผ่านสมาร์ตโฟนทั้ง iOS และ Android มีการจัดซื้อระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ใหม่ ๆ ให้บริการอ่านออนไลน์ทั่วประเทศ มีฐานข้อมูลวารสาร หนังสือพิมพ์ และนิตยสารออนไลน์จากทุกมุมโลกให้บริการ หอสมุดแห่งชาติก้าวผ่านปีที่ ๑๑๒ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริการของหอสมุดแห่งชาติสามารถรองรับความต้องการของผู้ใช้บริการในทุกมิติ ตามนโยบายประเทศไทย ๔.๐ เราจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง หอสมุดแห่งชาติ “ชุมทรัพย์แห่งปัญญา” ของคนไทยทั้งประเทศ

การก้าวสู่ปีที่ ๑๑๓ เป็นการก้าวที่มีความสำคัญ เป็นประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญยิ่งอีกวาระหนึ่งของหอสมุดแห่งชาติ และเป็นอีกหนึ่งหน้าประวัติศาสตร์ของวงการห้องสมุดประเทศไทย เนื่องด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการหอสมุดแห่งชาติ วันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ตั้งแต่ เวลา ๑๔.๐๖ น. จนถึงเวลาโดยประมาณ ๑๙.๔๕ น. จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับ การทอดพระเนตรความเจริญก้าวหน้ากิจการของหอสมุดแห่งชาติ เช่น เอกสารโบราณ หนังสือและการจัดการหนังสือหายากที่สืบทอดมาตั้งแต่ครั้งหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร หนังสือนานาชาติที่มีมากกว่า ๕๐,๐๐๐ เล่ม จาก ๖๓ ประเทศ การทำระบบหนังสือภาษาถิ่นประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาจีนให้ค้นได้ การอนุรักษ์และสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศ การแปลงข้อมูลเข้าสู่ระบบดิจิทัล การค้นคืนรายการทรัพยากรสารสนเทศที่จัดเก็บเป็นไมโครฟิล์ม ซีดี ดีวีดี ด้วยระบบฐานข้อมูล และ QR Code การบริการพิเศษ ISBN ISSN จัดแจ้งการพิมพ์ รวมถึงนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่หอสมุดแห่งชาติจัดไว้บริการ นับเป็นขวัญและกำลังใจที่สูงที่สุดสำหรับบุคลากรหอสมุดแห่งชาติที่ได้ร่วมรับเสด็จฯ ทุกคนพร้อมใจและสมัครสมานสามัคคีร่วมกันทำงานอย่างหนักเพื่อให้งานหอสมุดแห่งชาติก้าวหน้าและงานที่

ภาพที่ ๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทอดพระเนตรกิจการหอสมุดแห่งชาติ

วันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

ตั้งใจได้ผ่านสายพระเนตรของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ...การก้าวอย่างสู่ปีที่ ๑๑๓
จึงเป็นนิมิตหมายอันดียิ่งของหอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดแห่งชาติปีที่ ๑๑๓ วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เปิดศักราชใหม่ด้วยการเปิดบริการ
“NLT Smart Library” ณ อาคารด้านหน้าหอสมุดแห่งชาติวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อขยายเวลาการเปิด
บริการหอสมุดแห่งชาติเป็นเวลา ๐๗.๐๐ น. – ๒๐.๓๐ น. ขยายเวลาเพิ่มจากเดิมรองรับความต้องการของ
ผู้ใช้บริการด้วยระบบหนังสือจอง และเพื่อสร้างห้องสมุดที่ประยุกต์แนวคิดต้นแบบห้องสมุดในยุคดิจิทัล
เช่น ห้องสมุดไร้หนังสือ ห้องสมุดมนุษย์ ห้องสมุดที่มีความหลากหลายในการจัดสรรพื้นที่ และแนวโน้ม
ห้องสมุดแห่งอนาคตในยุคดิจิทัลอาจเป็นห้องสมุดที่ไม่ต้องมีขนาดใหญ่แต่ตอบสนองทุกความต้องการของ
วิถีชีวิตคนในยุคดิจิทัลได้ครบถ้วน NLT Smart Library เป็นห้องสมุดต้นแบบที่ใช้ในการศึกษา วิจัย และ
พัฒนาระบบบริการของหอสมุดแห่งชาติรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติของห้องสมุดแห่งอนาคต

NLT Smart Library เป็นห้องสมุดอาคารเอกเทศชั้นเดียวกระจกโล่งเปิดรับแสงสว่างจากธรรมชาติ
มองเห็นภูมิทัศน์ด้านหน้าติดถนนสามเสน จึงสะดวกต่อการใช้บริการ มีการจัดบริการด้วยพื้นที่ขนาดไม่ใหญ่
ที่สามารถรองรับการใช้พื้นที่ได้หลากหลายตามความต้องการ มีไวไฟรองรับบริการการอ่านทรัพยากร
สารสนเทศดิจิทัลทุกประเภท อ่านสิ่งพิมพ์ในระบบห้องสมุดดิจิทัล D – Library ที่มีทั้งเอกสารโบราณ
หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์หายากที่หอสมุดแห่งชาติแปลงจากต้นฉบับเข้าสู่ระบบ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์
ออนไลน์เป็นหนังสือใหม่ที่หอสมุดแห่งชาติจัดหาไว้บริการสามารถอ่านได้ทั้งภายในและภายนอกหอสมุด
แห่งชาติ วารสาร นิตยสาร และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่ผู้ใช้บริการสามารถลงทะเบียนใช้บริการได้ที่หอสมุด
แห่งชาติและนำกลับไปอ่านที่บ้านได้ มีหนังสือมนุษย์พร้อมบอกเล่าเรื่องราวที่ได้รับความสนใจตามความ
ต้องการของทุกคน และจัดเป็นสถานที่อ่านหนังสือผ่าน QR Code ที่มีทีมบรรณารักษ์คัดสรรมาไว้ให้เปิด
อ่านและจัดเก็บไว้ในสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต อุปกรณ์พกพาส่วนตัวของผู้ใช้บริการนำกลับไปอ่านได้ทุกที่
ทุกเวลาแบบสะดวกสบายไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้ผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาห้องสมุด
ดิจิทัล D-Library และการนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาบริการ ทำให้หอสมุดแห่งชาติได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ
โครงการห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e Library) ของรัฐบาล โดย สำนักนายกรัฐมนตรี
ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล
(องค์การมหาชน) และสำนักหอสมุดแห่งชาติ ร่วมประชุมหารือเพื่อพัฒนาโปรแกรมรองรับไฟล์ข้อมูลดิจิทัล
จากส่วนราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีข้อมูลดิจิทัลให้ประชาชนอ่านได้ทุกที่ทุกเวลา

ภาพที่ ๖ อาคาร NLT Smart Library

ต้นปีพุทธศักราช ๒๕๖๒ หอสมุดแห่งชาติในวันที่มีอายุยืนยาว ๑๑๓ ปี ยังคงเป็นห้องสมุดที่พัฒนาไม่หยุดยั้งพร้อมรับกระแสความเปลี่ยนแปลง มีการจัดสรรพื้นที่สร้างแรงบันดาลใจและจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของคนทุกช่วงวัยตลอดทั้งปี มีการบริการที่ผสมผสานระหว่างเรื่องเก่าและเรื่องใหม่ได้อย่างเหมาะสมมีคุณค่าเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของคนไทยทั้งประเทศต่อไปอย่างไม่มีสิ้นสุด ด้วยวิสัยทัศน์ “หอสมุดแห่งชาติเป็นแหล่งภูมิปัญญาระดับนานาชาติที่มีความทันสมัย และสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรสารสนเทศ มุ่งใช้นวัตกรรมเพื่อการบริการสู่ความเป็นเลิศ” ♦

หอสมุดแห่งชาติประเทศไทย
 ได้ร่วมสร้างพลังใจกับฉัน
 แม้ปณิธานของพ่อจากดินแดน
 ที่วัดทองวัดอยู่ แก่คนเพื่อคน
 ปิ่นมรกต
 ๒๗ เมษายน ๒๕๖๒